

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การที่บุคคลใดได้กระทำการครบองค์ประกอบที่กฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ มิได้หมายความว่า บุคคลนั้นจะมีความรับผิดและต้องรับโทษเสมอไป กล่าวคือ ถ้าปรากฏเหตุยกเว้นความรับผิดของผู้กระทำทำให้มีอำนาจกระทำได้ ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิด ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติยกเว้นความรับผิดของผู้กระทำไว้ประการหนึ่ง คือ การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญาไทย มาตรา 68 ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 328, 329 และ Model Penal Code สหรัฐอเมริกา มาตรา 3.04 , 3.05 และ 3.06

การป้องกันเป็นการกระทำโดยมีมูลเหตุจูงใจ เพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือของผู้อื่น ให้พ้นจากภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ซึ่งความหมายของสิทธิของบุคคลมีทฤษฎีที่สำคัญอยู่ 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ถือว่ากฎหมายเกิดจากธรรมชาติ มีอยู่แล้วในธรรมชาติ และใช้ได้ไม่จำกัดเวลาหรือสถานที่ สิทธิต่างๆของมนุษย์จึงเกิดขึ้นตามธรรมชาติพร้อมกับความเป็นมนุษย์ โดยไม่ต้องมีบทกฎหมายใดมากำหนด มนุษย์ทุกคนมีสิทธิธรรมชาติอยู่ในตัวโดยไม่จำเป็นว่าจะต้องมีผู้ใดสร้างขึ้น และไม่ว่ามนุษย์จะไปเกิดอยู่ที่ใด

เวลาใด สิทธิดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่เป็นนิรันดร การที่กฎหมายของบ้านเมืองมาบัญญัติกำหนดสิทธิต่างๆของมนุษย์ในภายหลังนั้น ก็เป็นเพียงการนำเอาสิทธิที่มนุษย์มีอยู่แล้วตามธรรมชาติมารับรองและคุ้มครองให้เท่านั้น ไม่ได้เป็นผู้ก่อตั้งสิทธิให้มนุษย์แต่อย่างใด

2. ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) ถือว่ากฎหมาย คือ คำสั่งคำบัญชาของรัฐบาลิตย์ซึ่งบังคับใช้กับราษฎรทั้งหลาย ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม โดยปกติแล้วผู้นั้นต้องรับโทษ ฉะนั้น สิทธิตามกฎหมายบ้านเมือง จะต้องเป็นสิทธิที่มีกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น สิทธิจึงเกิดขึ้นได้โดยกฎหมาย ถ้ากฎหมายภายในของรัฐไม่ได้รับรองหรือคุ้มครองประโยชน์ใด ประโยชน์นั้นก็ไม่ใช่สิทธิ บุคคลในรัฐจะอ้างประโยชน์ดังกล่าวไม่ได้ หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สิทธิ คือ ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

สำหรับประเทศไทยนั้น ทั้งแนวความคิดของนักนิติศาสตร์และแนวคำพิพากษาได้ยอมรับสิทธิตามแนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง โดยถือว่า สิทธิคือ ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ แต่ถ้าเป็นประโยชน์ที่ยังไม่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครอง ประโยชน์นั้นย่อมไม่เป็นสิทธิบุคคลใดจะยกขึ้นกล่าวอ้างไม่ได้

สำหรับสิทธิที่บุคคลจะพึงมีแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สิทธิเกี่ยวกับบุคคล เป็นสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการยกย่องในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อคุ้มครองสภาพบริบูรณ์ของชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียงเกียรติยศ ฯลฯ เป็นต้น

2. สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองให้บุคคล มีอยู่เหนือวัตถุมีรูปร่าง และไม่มีรูปร่าง ที่อาจมีราคาและอาจถือเอาได้ สิทธิ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่สำคัญ ได้แก่

2.1 ทรัพย์สินสิทธิ เป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีอำนาจ เหนือทรัพย์สินของตน อันจะใช้ยื่นแก่บุคคลทั่วไปได้ ทำให้บุคคลอื่นต้องมีหน้าที่ งดเว้นไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการละเมิด หรือรบกวนการใช้สิทธิของผู้ทรง ทรัพย์สินสิทธิ ตลอดจนให้อำนาจที่อาจบังคับให้เป็นไปตามสิทธิได้ด้วยตนเอง โดย ไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาล ทรัพย์สินสิทธิเป็นสิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน เป็น สิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่จะบังคับเอาแก่ตัวทรัพย์สินโดยตรง การที่ ทรัพย์สินสิทธิใช้ยื่นได้แก่บุคคลทั่วไปเช่นนี้ ทรัพย์สินสิทธิจึงจะก่อตั้งขึ้นได้ก็โดยอาศัย อำนาจของกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1298) จะ ก่อตั้งขึ้นเองโดยนิติกรรม โดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ไม่ได้

2.2 บุคคลสิทธิ เป็นความผูกพันที่มีผลในกฎหมายซึ่งเจ้าหนี้มี สิทธิจะได้รับชำระหนี้ ด้วยการกระทำหรืองดเว้นกระทำหรือส่งมอบทรัพย์สิน อย่างหนึ่งอย่างใดจากลูกหนี้ และสิทธิที่เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ดัง กล่าวนี้เป็นสิทธิเรียกร้องที่กฎหมายรับรอง โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 บัญญัติว่า "ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้นยอมมีสิทธิจะเรียกให้ลูก หนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วยงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้" บุคคล สิทธินั้น เจ้าของสิทธิไม่อาจบังคับให้เป็นไปตามสิทธิได้ด้วยตนเอง ถ้ามีบุคคล อื่นมาละเมิดหรือโต้แย้งสิทธิ จะต้องขอคุ้มครองโดยใช้สิทธิทางศาลเสมอ

เมื่อบุคคลมีสิทธิ จึงต้องมีการคุ้มครองสิทธิอันเป็นการป้องกันมิให้ บุคคลภายนอกเข้ามารบกวนสิทธิของตน ซึ่งการคุ้มครองสิทธิ อาจเป็นการคุ้ม ครอบสิทธิด้วยตนเอง หรือการคุ้มครองสิทธิโดยศาลยุติธรรมก็ได้

สำหรับการคุ้มครองสิทธิด้วยตนเอง โดยการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิ นั้น ตามมาตรา 328 และ 329 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 3.04 , 3.05 และ 3.06 แห่ง Model Penal Code สหรัฐอเมริกา และ มาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญาไทย ต่างมีหลักเกณฑ์ในการกระทำเพื่อป้องกันที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ต้องเป็นกรณีที่มีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ผู้กระทำจำต้องกระทำ เพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายนั้น และ ต้องได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นจึงจะเป็นการป้องกันโดยชอบ ด้วยกฎหมาย ผู้กระทำไม่มีความผิด

การกระทำโดยป้องกัน ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 นั้น เป็นการกระทำที่มีมูลเหตุจูงใจเพื่อป้องกันสิทธิ หมายถึง การกระทำโดยมีมูลเหตุจูงใจหรือเจตนาพิเศษเพื่อป้องกันสิทธิ ซึ่งเป็นมูลเหตุจูงใจ ในทางยกเว้นความผิด โดย "สิทธิ" ดังกล่าว หมายถึง ประโยชน์อันบุคคลมี อยู่โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ตามทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) และหมายเฉพาะสิทธิที่เป็นส่วนเอกชน (Private Rights) เท่านั้นที่บุคคลสามารถกระทำการเพื่อป้องกันสิทธินั้นได้ ซึ่ง คำพิพากษาของศาลไทยได้ยอมรับว่า สิทธิในชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียงเกียรติยศ และทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่บุคคลสามารถกระทำการเพื่อป้องกันได้ เช่นเดียวกับ คำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

เมื่อสิทธิที่บุคคลสามารถป้องกันได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หมายถึง สิทธิที่เป็นส่วนเอกชน (Private Rights) จึงเป็น ผลให้ขอบเขตของสิทธิที่สามารถป้องกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ขยายออกไป จากสิทธิประเภทต่างๆที่ศาลได้ยอมรับว่าสามารถป้องกันได้ นอกจากนี้ การกระทำหนึ่งๆ ที่เป็นภัยอันตราย ซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย

ที่กระทบถึงสิทธิของบุคคล อาจกระทบถึงสิทธิของบุคคลหลายประเภทก็ได้ อันเป็นผลให้บุคคลสามารถกระทำการ เพื่อป้องกันสิทธิได้หลายประเภทจากการกระทำนั้น

แต่ถ้าสิทธิของบุคคลเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ประเภทบุคคลสิทธิ เช่น สิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน ผู้จะซื้อมีบุคคลสิทธิตามสัญญา เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นในอนาคต ถ้ามีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายเกิดขึ้นในปัจจุบัน กระทบต่อสิทธิที่จะได้รับมาในอนาคต เมื่อสิทธิที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นเพียงบุคคลสิทธิ บุคคลผู้ทรงบุคคลสิทธิดังกล่าว จะทำการคุ้มครองสิทธิด้วยตนเองโดยอ้างการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ไม่ได้ จะต้องขอคุ้มครองสิทธิทางศาลเสมอ

เนื่องจากการป้องกันสิทธิ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หมายถึง การป้องกันสิทธิที่เป็นส่วนเอกชนเท่านั้น จึงทำให้การละเมิดบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองส่วนรวมหรือสาธารณะ เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113 ความผิดฐานเหยียดหยามศาสนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206 หรือความผิดฐานปลอมเงินตรา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 240 เป็นต้น บุคคลจึงไม่อาจกระทำการเพื่อป้องกัน ในกรณีที่มีการละเมิดบทบัญญัติดังกล่าวได้ เพราะมิใช่บทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิที่เป็นส่วนเอกชนแต่อย่างใด

ดังนั้น สิทธิของบุคคลที่สามารถป้องกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 จึงต้องเป็นสิทธิที่เป็นส่วนเอกชน (Private Rights) ที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองและคุ้มครอง แต่ถ้าสิทธินั้นเป็นเพียงบุคคลสิทธิ บุคคลจะต้องขอคุ้มครองสิทธิทางศาลเสมอ จะทำการคุ้มครองด้วยตนเอง โดยอ้างการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ไม่ได้

ข้อเสนอแนะ

สิทธิของบุคคลที่สามารถป้องกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หมายถึง ประโยชน์อันบุคคลมีอยู่โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ตามทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) และหมายความเฉพาะ สิทธิที่เป็นส่วนเอกชน (Private Rights) ซึ่งสิทธิที่บุคคลจะพึงมีนั้น มีทั้งสิทธิเกี่ยวกับบุคคล และสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในส่วนสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยังแยกออกได้เป็นทรัพย์สิน และ บุคคลสิทธิ

สำหรับสิทธิเกี่ยวกับบุคคล อันเป็นสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการยกย่องในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ กับ สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินในส่วนที่เป็นทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองให้บุคคลมีอำนาจเหนือทรัพย์สินของตน อันจะใช้ยื่นแก่บุคคลทั่วไปได้ ตลอดจนให้อำนาจที่อาจบังคับให้เป็นไปตามสิทธิได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาล สิทธิเกี่ยวกับบุคคล และสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินในส่วนที่เป็นทรัพย์สินนี้ บุคคลย่อมกระทำการคุ้มครองสิทธิด้วยตนเอง โดยอ้างการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ได้ แต่สำหรับสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินในส่วนที่เป็นบุคคลสิทธิ ซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ชำระหนี้ด้วยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สินนั้น บุคคลผู้ทรงสิทธิจะทำการคุ้มครองสิทธิด้วยตนเองโดยอ้างการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ไม่ได้ จะต้องขอคุ้มครองสิทธิทางศาลเสมอ แม้มีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายเกิดขึ้นในปัจจุบัน กระทั่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะได้รับมาในอนาคต แต่เมื่อสิทธิที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นเพียงบุคคลสิทธิ บุคคลก็จะกระทำการเพื่อป้องกันสิทธินั้นไม่ได้ รัฐจึงควรที่จะบัญญัติกฎหมายกำหนดให้การกระทำที่กระทบกระเทือนต่อบุคคลสิทธิ ในอันที่จะได้กรรมสิทธิ์ใน

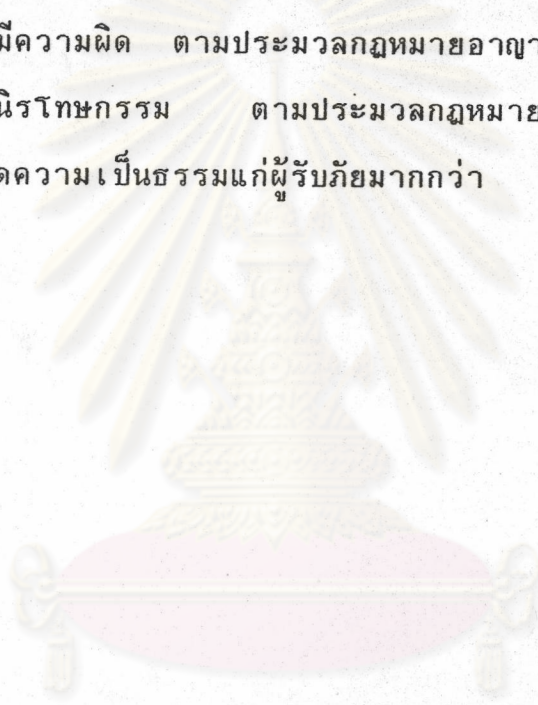
ทรัพย์สินมาในอนาคต เช่น ในกรณีสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน ที่ได้กล่าวมาใน หัวข้อ 4.3 นั้น เป็นความผิดอาญา เพื่อให้บุคคลสามารถใช้อำนาจป้องกัน สิทธิที่จะได้รับมาในอนาคตได้

ในส่วนบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่คุ้มครองส่วนรวม หรือสาธารณะ เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113 ความผิดฐานเหยียดหยามศาสนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206 ความผิดฐานปลอมเงินตรา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 240 เป็นต้น ความผิดฐานต่างๆ เหล่านี้ บุคคลบุคคลไม่อาจกระทำการเพื่อป้องกัน ในกรณีที่มีการละเมิดบทกฎหมายดังกล่าวได้ รัฐจึงควรที่จะบัญญัติกฎหมายกำหนดให้ บุคคลมีอำนาจกระทำการเพื่อป้องกัน ในกรณีที่มีการละเมิดบทบัญญัติที่คุ้มครอง ส่วนรวมหรือสาธารณะ ได้เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งในส่วนนี้ก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของ รัฐเป็นสำคัญด้วย เช่น รัฐอาจออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรค 2 ของมาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

"การกระทำโดยป้องกันตามวรรคแรก ให้รวมถึงบุคคลมีอำนาจ กระทำการเพื่อป้องกัน ในกรณีที่มีการละเมิดบทกฎหมายที่คุ้มครองส่วนรวมหรือ สาธารณะด้วย"

นอกจากนั้น การกระทำโดยป้องกัน จะเกิดขึ้นได้ก็แต่เฉพาะใน กรณีที่มีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย ที่เกิดจาก การกระทำของบุคคล หรือบุคคลใช้สัตว์หรือสิ่งของเป็นเครื่องมือในการกระทำ แต่ในกรณีที่ภัยอันตรายดังกล่าวเกิดจากการกระทำของสัตว์ โดยไม่มีผู้ใดใช้สัตว์ นั้นเป็นเครื่องมือในการกระทำ ถ้าผู้รับภัยใช้ปืนยิงสัตว์ที่มาทำร้ายนั้นตาย ถือ ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยจำเป็น ตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 67 ซึ่งผู้กระทำมีความผิด แต่กฎหมายยกเว้นโทษให้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1660/2511 แม้ผู้กระทำไม่มีโทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 แต่ในทางแพ่ง ผู้กระต่ายยังคงมีความรับผิดชอบ ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่ผู้รับภัย ที่เป็นเช่นนี้เพราะศาลพิจารณาผู้ก่อภัยเป็นหลัก แต่ถ้าพิจารณาเฉพาะผลของภัยว่า ภัยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นภัยอันละเมิดต่อกฎหมาย แล้ว ก็ควรที่จะกระทำการเพื่อป้องกันได้ เพราะการกระทำโดยป้องกันเป็นการกระทำที่ไม่มีความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 และในทางแพ่งก็ได้รับนิรโทษกรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้รับภัยมากกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย